

ECT aktualitātes: 2022. gada novembris

A. Lielās palātas nolēmumi

1. Sanchez-Sanchez v. the United Kingdom

Pieteikums Nr. 22854/20, 2022. gada 3. novembris

Mūža ieslodzījuma vērtēšanas specifika izdošanas kontekstā

Sprieduma teksts (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-220484>

Juridiskais kopsavilkums (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-13856>

Preses relīze (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=003-7478567-10256909>

Šajā lietā ASV bija lūgusi izdot pieteicēju tiesāšanai saistībā ar apsūdzībām par narkotiku tirdzniecību. Atbilstoši ASV sodu piemērošanas instrukcijām par šāda veida noziedzīgu nodarījumu bija paredzēts brīvības atņemšanas sods vai mūža ieslodzījums. Pieteicējs sūdzējās, ka viņa izdošana būtu pretrunā Konvencijas 3. pantam, jo pastāvēja risks, ka viņam varētu piespriest mūža ieslodzījumu bez nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas iespējām.

ECT atkārtoja, ka, pārbaudot mūža ieslodzījuma atbilstību Konvencijas 3. panta prasībām, tā vadās pēc lietā “*Vinter and Others v. the United Kingdom*” (Lielā palāta, pieteikums Nr. 66069/09 u.c., 2013. gada 9. jūlijs) nodibinātajiem principiem:

- 1) Konvencijas 3. pants prasa, lai piemērotais mūža ieslodzījuma sods varētu tiktu pārvērtēts un samazināts, ja ieslodzītā rehabilitācija sasniegusi tādu pakāpi, ka turpmāka brīvības atņemšana vairs nav attaisnojama ar leģitīmiem soda mērķiem (materiālais pienākums); un
- 2) pārvērtēšanas procedūrai jāsaturs pietiekamas procesuālās garantijas un jānodrošina, ka iestādes uz skaidru un noteiktu kritēriju pamata var izvērtēt, vai turpmāka brīvības atņemšana atbilst leģitīmiem soda mērķiem (procesuālais pienākums).

Līdzšinējā praksē ECT šos principus bija attiecinājusi arī uz izdošanas situācijām (sk. ECT 2014. gada 4. septembra spriedumu lietā “*Trabelsi v. Belgium*”, pieteikums Nr. 140/10), tomēr konkrētajā lietā ECT konstatēja, ka šāds pārbaudes tests izdošanas kontekstam neesot piemērots. Izdošanas brīdī personas tiesiskā situācija esot neskaidra un balstoties uz komplikētu risku izvērtējumu. Turklāt procesuālās garantijas neesot pašmērķis, bet gan līdzeklis materiālo tiesību nodrošināšanai. To izvērtēšanas pienākums izdošanas kontekstā uzliekot nesamērīgu slogu izdodošajai valstij. Līdz ar to ECT līdzšinējo pieeju mainīja, nosakot, ka izdošanas gadījumos valstīm ir jāvērtē, vai:

- 1) pieteicējs ir iesniedzis pietiekamus pierādījumus, kas rada būtisku pamatu uzskatīt, ka pastāv patiešs risks, ka notiesāšanas gadījumā viņam vai viņai tiks piemērots brīvības atņemšanas sods bez nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas iespējām; un
- 2) izdošanu pieprasījušajā valstī pastāv mehānisms, kas ļauj kompetentajām iestādēm pārliecināties, ka ieslodzītā rehabilitācija sasniegusi tādu pakāpi, ka

turpmāka brīvības atņemšana vairs nebūtu attaisnojama ar leģitīmiem soda mērķiem (materiālais pienākums).

Atbilstoši šai jaunajai pieejai nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas mehānisma procesuālo garantiju atbilstība ECT praksē izvirzītajām prasībām vairs nav priekšnosacījums personas izdošanai.

Vērtējot konkrētās lietas apstākļus, ECT ņēma vērā sodīšanas praksi dažādās ar narkotiku tirdzniecību saistītās lietās, pieteicējam piemēroto apsūdzību raksturu, viņa līdzapsūdzētajiem piespriestos sodus un citus praktiskus apsvērumus. ECT konstatēja, ka pieteicējs nebija pierādījis, ka apsūdzētajiem salīdzināmās situācijās būtu bijis piemērots mūža ieslodzījums bez nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas iespējām. Līdz ar to pirmais pārbaudes kritērijs neizpildījās. Tādēļ ECT secināja, ka pieteicēja izdošana ASV nenonāktu pretrunā Konvencijas 3. pantam.

2. McCallum v. Italy (lēmums)

Pieteikums Nr. 20863/21, 2022. gada 3. novembris

Izdošana, balstoties uz diplomātiskajām garantijām

Lēmuma teksts (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-220616>

Juridiskais kopsavilkums (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-13852>

Preses relīze (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=003-7478652-10257029>

Šajā lietā ASV lūdza pieteicēju izdot tiesāšanai saistībā ar apsūdzībām par viņas vīra slepkavību. Itālijas tiesas atļāva pieteicējas izdošanu, neraugoties uz viņas argumentu, ka, tiekot notiesātai par pirmās pakāpes slepkavību, viņai draudētu mūža ieslodzījums bez nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas iespējām. ECT, pieņemot lietu izskatīšanai, noteica pagaidu aizsardzības līdzekli, kas Itālijai liedza pieteicēju izdot ECT tiesvedības laikā. Vēlāk ASV vēstniecība Itālijas iestādēm sniedza diplomātiskas garantijas, ka pieteicēja tiktu tiesāta par mazāk smago otrās pakāpes slepkavību, par ko paredzēts brīvības atņemšanas sods vai mūža ieslodzījums ar nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas iespējām.

ECT atkārtoja savu nodibināto praksi, ka diplomātiskās garantijas ir standarta prakse, kādā panākama vienošanās izdošanas gadījumos, un ka tās balstās uz labas ticības prezumpciju. Turklāt no starptautisko tiesību viedokļa šādas garantijas sniedzotajai valstij ir saistošas. Līdz ar to pieteicējas situācija bija aplūkojama no diplomātiskajās garantijās paredzēto tiesisko seku viedokļa (proti, presumējot, ka augstākais piemērojamais sods būtu mūža ieslodzījums ar nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas iespējām).

Šādā kontekstā ECT piemēroja tajā pašā dienā pieņemtajā spriedumā lietā “*Sanchez-Sanchez v. the United Kingdom*” nodibinātos principus. Attiecībā uz pieteicējas argumentu, ka mūža ieslodzījums neatbilst prasībai, ka tam jābūt pārskatāmam un samazināmam, jo pārskatīšanas procesā ir iesaistīts štata gubernators, ECT norādīja, ka šie iebildumi neattiecas uz materiālo prasību par mūža ieslodzījuma pārskatīšanas iespējamību, bet gan uz procesuālajām prasībām, kuru ievērošana izdošanas gadījumā nav jāvērtē. Papildus tam ECT norādīja, ka pieteicējas izpratne par ASV nosacītas atbrīvošanas sistēmu ir kļūdaina, jo lēmumu pieņemšana ir deleģēta nosacītas atbrīvošanas padomei (*parole board*), kuras lēmumi ir pārskatāmi tiesā. Līdz ar to

pieteicēja nebija pierādījusi, ka izdošanas gadījumā viņai varētu tikt piemērots mūža ieslodzījums bez nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas iespējām. Pieteikums tika noraidīts kā acīmredzami nepamatots.

3. Vegotex International S.A. v. Belgium

Pieteikums Nr. 49812/09, 2022. gada 3. novembris

Likuma izmaiņas tiesvedības laikā attiecībā uz nodokļu parāda noilgumu

Sprieduma teksts (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-220415>

Juridiskais kopsavilkums (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-13858>

Preses relīze (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=003-7478659-10257038>

Pieteicējs nacionālajās tiesās apstrīdēja ienākuma nodokļa uzrēķinu. Tiesvedības laikā kasācijas tiesa mainīja nodibināto tiesu praksi un noteica, ka iestādes izdots samaksas pieprasījums nepārtrauc noilguma termiņa tecējumu. Šim nolēmumam bija atpakaļejošs spēks, un jaunās prakses piemērošana pieteicējam nozīmētu, ka attiecībā uz viņa nodokļu uzrēķinu noilgums būtu iestājies apelācijas tiesvedības laikā. Tomēr pēc apmēram pusotra gada likumdevējs izdarīja grozījumus, ar kuriem atjaunoja iepriekšējo praksi (atbilstoši kurai nodokļu iestādes samaksas pieprasījums pārtrauca noilguma termiņa tecējumu), un piešķīra šiem grozījumiem atpakaļejošu spēku. Kasācijas tiesa pēc savas iniciatīvas pieteicējam piemēroja jauno regulējumu un nodokļu uzrēķinu atstāja spēkā.

Pieteicējs ECT sūdzējās par Konvencijas 6. pantā ietverto tiesiskuma garantiju un tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu. ECT konstatēja, ka Konvencijas 6. pants uz šo nodokļu strīdu attiecās tā krimināltiesiskajā aspektā. Tomēr nodokļu nozares specifikas dēļ 6. panta garantijas uz šo tiesvedību netika attiecinātas pilnā apmērā.

ECT konkrētajā lietā piemēroja civillietās attīstīto praksi, kas likumdevējam liedz normatīvajam regulējumam piešķirt atpakaļejošu spēku un tādējādi iejaukties strīda noregulējumā tiesas ceļā, izņemot situācijas, kad tam ir pārliecinoši iemesli vispārējo interešu labā (*compelling grounds of the general interest*).

ECT noraidīja valdības argumentu, ka valsts budžeta aizsardzība pat par sevi varētu tikt uzskatīta par šādām vispārējām interesēm. Toties tā akceptēja argumentus par nodokļu krāpšanas apkarošanu, nevienlīdzīgas situācijas neradīšanu nodokļu maksātāju starpā un nepieciešamību nodrošināt tiesisko noteiktību, labojot kasācijas instances tiesas jauno praksi. ECT jau iepriekš bija akceptējusi, ka normatīvā regulējuma piemērošana ar atpakaļejošu spēku izņēmuma situācijās var būtu pieļaujama, lai iztulkotu vai izskaidrotu vecāku tiesību normu, lai aizpildītu likuma robu vai lai novērstu sekas, ko radījusi jauna tiesu prakse.

Lai pārbaudītu, vai šo vispārējo interešu aizsardzībai bija pārliecinoši iemesli, ECT ņēma vērā šādus faktorus:

- 1) to, cik nodibināta bija tiesas prakse, ko likumdevējs mainīja – šeit grozīta tika jauna prakse, kas bija mainījusi iepriekš iedibināto tiesiskā regulējuma tulkojumu;
- 2) likuma grozījumu pieņemšanas veidu un laiku – šeit tas tika izdarīts ātri – pusotra gada laikā;

- 3) likumdevēja iejaukšanās paredzamību – šeit likumdevējs bija ievērojis tiesiskās paļāvības principu, atjaunojot iepriekšējo regulējumu, savukārt uz jauno regulējumu tiesiskā paļāvība vēl nevarēja būt izveidojusies; un
- 4) likuma grozījumu tvērumu un to ietekmi – šī nebija klasiska krimināllieta, jaunais regulējums vēl nebija ieguvis *res judicata* statusu, un vērtēta tika tiesību uz taisnīgu tiesu nevis Konvencijas 7. panta *nullum crimen sine lege* garantija.

Līdz ar to šajā gadījumā atpakālejoša regulējuma piemērošana nepārkāpa tiesības uz taisnīgu tiesu. Papildus tam ECT konstatēja, ka pārkāpumu neradīja arī tas, ka kasācijas instances tiesa bija aizstājusi apelācijas instances tiesas argumentus ar savējiem. Toties attiecībā uz tiesvedības ilgumu (13 gadi un seši mēneši) Konvencijas 6. panta pārkāpums tika konstatēts.

B. Būtiskākie palātu nolēmumi

4. Kupinsky v. Ukraine

Pieteikums Nr. 5084/18, 2022. gada 10. novembris (vēl nav galīgs)

Nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas iespējas, izciešot ārvalstīs piespriestu mūža ieslodzījumu

Sprieduma teksts (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-220960>

Juridiskais kopsavilkums (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=002-13881>

Ungārijas tiesas pieteicēju notiesāja par slepkavību sevišķi pastipriņošos apstākļos un piesprieda viņam mūža ieslodzījumu ar nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas iespējām pēc 20 gadiem. Tā kā pieteicējs bija Ukrainas pilsonis, viņš soda izciešanai tika nodots Ukrainai. Ukrainas tiesas atzina Ungārijā noteikto sodu, bet vairākkārtīgi atteicās izvērtēt pieteicēja lūgumus par viņa nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu, pamatojoties uz to, ka Ukrainas normatīvie akti šādu iespēju neparedzēja.

2021. gadā Ukrainas Konstitucionālā tiesa atzina nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas regulējuma neesamību par neatbilstošu Konstitūcijai. Tomēr minētais spriedums pieteicēja situāciju neatrisināja, jo kārtība, kādā šis jautājums būtu izskatāms, vēl nebija pieņemta. ECT konstatēja, ka nosacītas pirmstermiņa atbrīvošanas procedūras nepieejamība bija radījusi Konvencijas 3. panta pārkāpumu, jo nebija izpildījies pirmais “Vinter kritērijs” (*sk. augstāk lietas “Sanchez-Sanchez v. the United Kingdom” kopsavilkumu*).

Papildus tam ECT secināja, ka konkrētā situācija bija nonākusi pretrunā arī Konvencijas 7. pantā nostiprinātajam *nullum crimen, nulla poena sine lege* principam. Lai gan parasti soda izpildes jautājumi, ieskaitot pirmstermiņa atbrīvošanas nosacījumu izmaiņas, Konvencijas 7. panta tvērumā neietilpst, šajā gadījumā ECT uzskatīja, ka mūža ieslodzījums bez jebkādam pirmstermiņa atbrīvošanas iespējām ir uzskatāms par cita veida sodu. Līdz ar to pieteicējam bija noteikts smagāks sods, nekā tas, kādu bija piespriedušas Ungārijas tiesas.

5. Mamaladze v. Georgia

Pieteikums Nr. 9487/19, 2022. gada 3. novembris (vēl nav galīgs)

Slepkavības mēģinājums Gruzijas Pareizticīgo baznīcā – taisnīga tiesa un nevainīguma prezumpcija

Sprieduma teksts (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-220456>

Juridiskais kopsavilkums (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-13861>

Preses relīze (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=003-7478348-10256591>

Pieteicējs, pareizticīgo baznīcas virspriesteris, tika tiesāts par Gruzijas Pareizticīgo baznīcas patriarha personīgās sekretāres slepkavības mēģinājumu. ECT iesniegtās sūdzības bija saistītas ar tiesībām uz taisnīgu tiesu (iespēju apstrīdēt pierādījumu pieļaujamību un lietas izskatīšanu slēgtā sēdē) un nevainīguma prezumpciju.

Latvijas kontekstā lieta ir nozīmīga saistībā ar ECT pieeju attiecībā uz izsmeļamajiem tiesību aizsardzības līdzekļiem attiecībā uz sūdzībām par nevainīguma prezumpcijas principa pārkāpumiem. Vairākas Latvijas lietas par šo jautājumu pašlaik atrodas izskatīšanā ECT.

“*Mamaladze*” lietā ECT konstatēja, ka civilprasība par goda un cieņas aizskārumu principā varētu būt efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis attiecībā uz sūdzībām par amatpersonu izteikumiem, kas pārkāpj nevainīguma prezumpciju. Pieteicējs šādu tiesvedību bija uzsācis, bet nebija to turpinājis, uzskatot, ka viņš ir izsmēlis citu efektīvu tiesību aizsardzības līdzekļi, jo bija noslēgusies pret viņu uzsāktās krimināllietas izskatīšana. ECT ņēma vērā, ka konkrētajā lietā pieteicēja nevainīguma prezumpcijas sūdzība bija saistīta ne vien ar amatpersonu izteikumiem, bet arī ar lietas materiālu publisku izplatīšanu un tikai viņam uzlikto pienākumu neizpaust informāciju par tiesas procesu. ECT norādīja, ka, ja pieteicēja sūdzība būtu attiekusies tikai uz amatpersonu izteikumiem, viņam būtu bijis jāizsmēļ civilprocesuālais mehānisms, taču, tā kā viņa sūdzība bija saistīta ar procesuālā taisnīguma jautājumiem kriminālprocesā pret viņu (tiesas sēdes publiskums un pienākums neizpaust informāciju), šīs sūdzības celšana kriminālprocesa ietvaros nebija nesaprātīga. ECT lēma, ka pieteicējs bija izsmēlis tiesību aizsardzības līdzekļus, kā arī konstatēja nevainīguma prezumpcijas pārkāpumu.

6. Saure v. Germany

Pieteikums Nr. 8819/16, 2022. gada 8. novembris (vēl nav galīgs)

Žurnālista piekļuve drošības dienestu informācijai

Sprieduma teksts (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-220570>

Juridiskais kopsavilkums (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-13860>

Preses relīze (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=003-7483668-10264609>

Žurnālistam tika liegta piekļuve Vācijas drošības dienestu rīcībā esošai informācijai par federālās zemes valdības vadītāja nāves apstākļiem viesnīcā Šveicē 1987. gadā. Vācijā likums neparedzēja iespēju iepazīties ar klasificētiem materiāliem, turklāt uz konkrētajiem dokumentiem attiecās 30 gadu slepenības periods. Tomēr pieteicējam tika

izsniegts deklasificētās informācijas kopsavilkums, kā arī informācija par klasificēto dokumentu saturu.

ECT norādīja uz valstu plašo rīcības brīvību valsts drošības jautājumos un ņēma vērā to, ka fiziska piekļuve pieprasītajiem dokumentiem varētu atklāt informāciju par drošības dienestu iekšējo funkcionēšanu un darba metodēm. Tomēr izšķirošs šajā lietā bija apstākļi, ka pieteicējs nebija paskaidrojis, kādēļ viņam bija nepieciešama piekļuve tieši fiziskajiem dokumentiem. Tā kā pieteicējs bija ietvēris vienīgi vispārīgas atsauces uz savu “sargsuņa” lomu, sabiedrības interesi par amatpersonas nāves apstākļiem un klasificēto materiālu apjomu, nacionālajām iestādēm bija liegta iespēja veikt pienācīgu izvērtējumu, līdzsvarojot pieteicēja un nacionālās drošības intereses. ECT Konvencijas 10. panta pārkāpumu nekonstatēja.

7. D.B. and Others v. Switzerland

Pieteikumi Nr. 58817/15 un 58252/15, 2022. gada 22. novembris (vēl nav galīgs)

Tēva-bērna attiecību atzīšana surogācijas ceļā dzimušam bērnam

Sprieduma teksts (franču val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-220955>

Juridiskais kopsavilkums (franču val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=002-13895>

Preses relīze (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=003-7497177-10286969>

Viendzimuma pārim, kuri savas partnerattiecības bija reģistrējuši Šveicē, surogācijas ceļā piedzima bērns ASV. Atbilstoši ASV likumiem abi tēvi tika atzīti par bērna vecākiem, savukārt Šveicē, kur surogācija ir aizliegta, ASV spriedums netika atzīts, un par bērna tēvu tika noteikts tikai tas partneris, kurš apaugļošanas procesā bija ziedojis savu spermu. Kad bērnam bija 7 gadi un 8 mēneši, Šveices likumi tika mainīti, ļaujot otram tēvam sava partnera bērnu adoptēt, ko pieteicējs arī izdarīja.

ECT konstatēja, ka iepriekšējā tiesas prakse surogācijas lietās bija vienlīdz attiecināma uz viendzimuma pāru partnerattiecībām. Turklāt bērna labāko interešu nodrošināšanas nolūkos bija svarīgi juridiski identificēt personas, kuras par viņu bija atbildīgas un īstenoja viņa aprūpi. Šis apsvērumus sašaurināja valstu rīcības brīvību un varēja ietvert to, ka kritizējama vecāku uzvedība nedrīkstētu kaitēt bērna labākajām interesēm. Ievērojot ilgo tiesiskās neskaidrības periodu, ECT konstatēja, ka attiecībā uz bērnu bija pārkāptas Konvencijas 8. pantā garantētās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

Savukārt attiecībā uz tēviem ECT ņēma vērā, ka tie bija apzināti veikuši darbības, kas bija pretrunā Šveices likumiem ar mērķi nostādīt Šveices iestādes fakta priekšā (“*fait accompli*”). Zināmas praktiskas grūtības, ar ko viņi bija saskārušies, nevarēja būt uzskatāmām par nesamērīgām. Līdz ar to attiecībā uz viņiem 8. pantā noteikto tiesību uz ģimenes dzīvi pārkāpums konstatēts netika.

8. A.D. and Others v. Georgia

Pieteikums Nr. 57846/17 u.c., 2022. gada 1. decembris (vēl nav galīgs)

Valsts pienākums izstrādāt skaidru tiesisko regulējumu dzimuma maiņas reģistrācijai

Sprieduma teksts (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-221237>

Juridiskais kopsavilkums (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-13909>

Preses relīze (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=003-7507605-10303692>

Pieteicēji bija transseksuāli vīrieši (dzimšanas brīdī reģistrēti kā sievietes), kuru pieteikumi juridiski mainīt viņu dzimumu tika atteikti likumā noteikto kritēriju neizpildīšanās dēļ. Tā kā likumiskais priekšnosacījums reģistrācijas maiņai bija definēts kā “dzimuma maiņa”, pieteicēji sūdzējās par tiesiskā regulējuma neskaidrību.

ECT lietu izskatīja, ņemot vērā 8. pantā ietverto pozitīvo pienākumu izstrādāt tiesisko regulējumu, kas ietver arī pienākumu izveidot ātras, caurskatāmas un pieejamas procedūras dzimuma maiņas reģistrācijai.

Lai gan dzimuma maiņa Gruzijas normatīvajos aktos bija paredzēta, tās priekšnosacījumi (ieskaitot potenciāli nepieciešamās medicīniskās procedūras) nebija definēti. Papildus tam arī tiesu prakse šajā jomā bija pretrunīga. Neskatoties uz to, ka iespēja mainīt dzimumu bija likumiski atļauta jau kopš 1998. gada, faktiski tā nebija notikusi nevienu reizi. Neskaidrais tiesiskais regulējums pieļāva patvaļu un padarīja dzimuma maiņu faktiski nepieejamu. Līdz ar to valsts savus pozitīvos pienākumus nebija izpildījusi.

C. Nolēmumi lietās pret Latviju

9. Rimšēvics v. Latvia

Pieteikums Nr. 56425/18, 2022. gada 22. novembris (vēl nav galīgs)

Aizturēšana uz 46 stundām kriminālprocesa ietvaros bez tiesas pārbaudes

Sprieduma teksts (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-220717>

Preses relīze (angļu val.): <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=003-7486439-10268865>

Bijušais Latvijas Bankas prezidents sūdzējās par viņa aizturēšanu sakarā ar aizdomām par kukuļošanu. Viņš uzskatīja, ka 46 stundu ilgā aizturēšana bija bijusi patvaļīga un nevajadzīga, jo viņš Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojā bija ieradies labprātīgi un bija izrādījis interesi sadarboties. Pēdējās 30 aizturēšanas stundās viņš nav bijis iesaistīts nekādās izmeklēšanas darbībās, un aizturēšanai ir bijis politiskas izrēķināšanās un iebiedēšanas raksturs. Turklāt, tā kā viņš ticis atbrīvots pirms 48 stundu termiņa sasniegšanas, pēc kura turpmāka brīvības atņemšana pieļaujama tikai ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu par drošības līdzekļa piemērošanu, viņa aizturēšanas likumību nav bijis iespējams pārbaudīt tiesā.

ECT konstatēja, ka pieteicēja aizturēšana atbilda Konvencijas 5. panta 1. punkta c) apakšpunkta prasībām: 1) tā bija balstīta uz pamatotām aizdomām par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, 2) tā bija veikta kriminālprocesa ietvaros ar nolūku nodot pieteicēju kompetentām tiesību aizsardzības iestādēm un 3) tā bija atbildusi nacionālo likumu prasībām. ECT norādīja, ka pieteicēja aizturēšanas laikā izmeklēšanas darbības

tika turpinātas, un paša pieteicēja neiesaistīšana šādās darbībās nepadarīja viņa aizturēšanu par patvaļīgu. Apgalvojumus par politisku izrēķināšanos vai iebiedēšanu ECT atzina par nepamatotiem.

Attiecībā uz sūdzību par to, ka aizturēšanas likumība nav bijusi pakļauta nacionālās tiesas kontrolei, ECT secināja ka pieteicēja atbrīvošana pēc mazāk nekā 48 stundām atbilda Konvencijas 5. panta 3. punktā ietvertajam “nekavējoties” kritērijam, un tādēļ no šīs Konvencijas normas neizrietēja nepieciešamība pēc tiesas pārbaudes.

Savukārt attiecībā uz tādu pašu sūdzību par Konvencijas 5. panta 4. punkta (kas garantē tiesības vērties tiesā un saņemt izvērtējumu par ikvienas brīvības atņemšanas tiesiskumu) iespējamo pārkāpumu ECT vispirms izvērtēja valdības argumentu, ka pieteicējam bija jāvēršas Satversmes tiesā. ECT jau iepriekš bija norādījusi, ka Satversmes tiesai nebūtu kompetence izvērtēt apcietinājuma likumību un lemt par personas atbrīvošanu. Turklāt šajā gadījumā tas, ka pieteicēja apcietinājuma tiesiskums nebija pakļauts tiesas kontrolei, izrietēja no šāda regulējuma neesamības. Valdība nebija iesniegusi tiesu prakses piemērus, kas parādītu Satversmes tiesas spēju aizpildīt likuma robus šādās situācijās. Tādēļ ECT konstatēja, ka attiecībā uz sūdzību par neiespējamību pārbaudīt aizturēšanas likumību tiesas ceļā Satversmes tiesa nebūtu bijis efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis. Vienlaikus mehānisms, ko pieteicējs bija izmantojis – sūdzība uzraugošajam prokuroram –, arī netika atzīts par efektīvu un tādēļ netika ņemta vērā sešu mēnešu termiņa skaitījumā. Līdz ar to attiecībā uz šo sūdzību pieteicējs bija nokavējis sešu mēnešu termiņu.

Šī lieta parāda ECT pieeju attiecībā uz Satversmes tiesu kā efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli situācijās, kurās potenciālais aizskārums izriet no tiesiskā regulējuma trūkuma. Proti, tā kā pierādīšanas pienākums attiecībā uz tiesību aizsardzība līdzekļu efektivitāti gulstas uz valdību, ECT prasa, lai valdība ar konkrētiem prakses piemēriem parādītu, ka Satversmes tiesa līdzīgās situācijās likuma robu ir spējusi aizpildīt. Prakses piemēru trūkuma gadījumā ECT nevarēs izdarīt secinājumu, ka pieteicējam bija pienākums vērsties Satversmes tiesā. Vienlaikus ECT spriedums Rimšēvica lietā parāda, ka tas, ka nepastāv iespēja pārbaudīt aizturēšanas tiesiskumu tiesas ceļā, ja persona tiek atbrīvota mazāk kā 48 stundu laikā varētu būt problemātiska Konvencijas 5. panta 4. punkta kontekstā.

D. Komunicētās lietas pret Latviju

Lieta “*Osis v. Latvia*”, pieteikums Nr. 31624/18, komunicēta 2022. gada 24. novembrī (<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-221913>) saistībā ar sūdzību par kriminālprocesa ilgumu. Šeit process par izvairīšanos no nodokļu nomaksas ilga nepilnus deviņus gadus, no kuriem apmēram piecus ar pusi gadus lieta atradās pirmstiesas procesa stadijā. Valdībai uzdots jautājums par to, no kura brīža būtu skaitāms termiņa tecējums un to, vai ievērotas tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā.

Lieta “*Valtaiķu Autonomous Evangelical Lutheran Parish v. Latvia*”, pieteikums Nr. 64162/16, komunicēta 2022. gada 30. novembrī (<https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-221948>). Sūdzība attiecas uz īpašumu, kas pēc nacionalizācijas padomju periodā

Valtaiķu autonomajai evaņģēliski luteriskajai draudzei tika atdots īpašumā ar 1992. gada likumu. Uz šī īpašuma atrodas vairākas ēkas, ieskaitot baznīcu. 2008. gadā Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca cēla prasību pret pieteicēju un ar 2016. gada spriedumu ieguva īpašuma tiesības uz šo īpašumu. Valdībai uzdoti jautājumi par pieteicējas tiesībām uz īpašumu un tiesībām uz reliģijas brīvību.